

Савка Н. Благојевић*
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Центар за стране језике **

Оригинални научни рад
УДК 81'42:378
811.111'276.6:378
Примљено 27. 2. 2017.

Снежана М. Зечевић
Универзитет у Приштини са седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност

УТИЦАЈ РЕФЕРЕНТНЕ ЛИТЕРАТУРЕ НА СТИЛ ПИСАЊА ДИПЛОМСКИХ РАДОВА ИЗ ОБЛАСТИ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА – ДИЈАХРОНИ ПРИСТУП¹

Овим радом се представљају резултати добијени упоређивањем дипломских радова студената друштвених наука (социологије) из два временска периода (првог, од 1993. до 1995. године и другог, од 2013. до 2015. године), са циљем да се да одговор на питање о евентуалној промени стила писања ових радова као резултату све учесталијег коришћења стручне литературе са англофоног говорног подручја. Предмет испитивања је комуникативни аспект академског писаног стила, сагледаван на основу присутности дискурсних маркера које аутори користе да би садржај рада представили читаоцу на што кохерентнији начин и олакшали му његово праћење. Успостављање корелације између броја дискурсних маркера (маркера за подсећање на изложени садржај, маркера за најављивање новог садржаја и маркера за означавање дискурсних радњи) издвојених из прегледаних дипломских радова и броја библиографских јединица англофоних аутора наведених у списку литературе коришћене при писању тих радова, довело је до закључка да читање стручне литературе аутора са англофоног говорног подручја (било у оригиналу или преводу) може утицати на начин на који студенти пишу своје дипломске радове. Овај утицај је уочљивији код дипломских радова из новијег временског периода, када студенти под утицајем англофоне стручне литературе све више постају 'жанровски свесни', тј. више воде рачуна о читалачкој публици и настоје да јој олакшају праћење пропозиционог садржаја уз помоћ систематичне употребе дискурсних маркера. Оваква тенденција на позитиван начин утиче на квалитет студентских дипломских радова и чини их комуникативнијим.

Кључне речи: дипломски радови, стил писања, дискурсни маркери, српски аутори, англофони аутори, библиографска јединица.

* savka.blagojevic@filfak.ni.ac.rs

** Рад је урађен у оквиру националног пројекта „Динамика структура савременог српског језика“, бр. 178014, који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Неки од резултата истраживања били су представљени на Међународној конференцији „Језик, књижевност, време“, одржаној на Филозофском факултету у Нишу, априла 2016. год.

Увод

Циљ овог рада је да представи део истраживања које се односи на анализу дискурса дипломских радова из друштвено-хуманистичких наука код нас. Двадесет дипломских радова, написаних на матерњем – српском језику, анализирано је са циљем да пружи увид у стил писања ове врсте академског жанра у нашој високошколској пракси. Рад је део комплексног истраживања које обухвата различите елементе писања дипломских радова, међу којима су и следећи: 1) степен комуникативности садржаја, 2) начин сегментирања дипломског рада, 3) начин коришћења аргументације, 4) начин документовања (цитирање, фусноте, библиографија), 5) проблем плагијаризма у дипломским радовима и др. За потребе овог рада фокусираћемо се на први од наведених елемената академског стила и поставити питање које се односи на степен комуникативности дипломских радова написаних на српском језику, или другим речима, испитиваћемо у којој мери аутор дипломског рада на кохерентан начин преноси своје експертско знање читалачкој публици и олакшава јој његово праћење и разумевање.²

У раду ће бити приказани резултати анализе дипломских радова из само једне академске дисциплине – социологије, а намера аутора је да методолошки поступак примењен у овом истраживању предложи и за истраживања која би укључила дипломске радове из других друштвено-хуманистичких дисциплина. У истраживању је коришћен дијахрони приступ да би се могао понудити одговор на питање: да ли се у дипломским радовима које студенти социологије пишу данас могу уочити промене у погледу њихове комуникативности у односу на оне дипломске радове који су писани пре двадесет година? Односно, да ли стил писања дипломских радова код нас све више поприма одлике писања академских публикација у свету, где је аутор свестан своје читалачке публике и са њом комуницира, или је тај стил и даље строго формалног, монолошког типа?

² По речима немачког професора Торстен Хенинг-Тироа (THORSTEN HENNIG-THURAU) који је у свом наставничком раду посветио много пажње дипломском раду као специфичном академском жанру, писање дипломског рада је веома захтеван задатак. Оно изискује много више од стручног знања студента, те му због комплексности и обимности треба прићи корак по корак. Видети: <http://www.marketingcenter.de/lmm/teaching/theses/style-guide-lmm-9.3-english.pdf>

До одговора на горепостављено питање покушали смо да дођемо испитивањем корелације између стила који студенти користе у писању својих дипломских радова и литературе коју читају приликом израде тих радова. Како смо прелиминарним истраживањем и увидом у списак библиографских јединица наведених у списку литературе, у дипломским радовима из новијег периода утврдили значајно повећање броја иностраних аутора, првенствено из англоамеричког говорног подручја, то смо се одлучили да испитамо утицај управо англофоних аутора и њихове стручне литературе на евентуалну промену стила писања код наших студената. Доминантан број англофоних аутора међу иностраним ауторима се, наравно, и очекиво будући да се енглески језик данас сматра језиком академске заједнице, (*'academic lingua franca'*), (МАУРАНЕН, ХИНИНЕН и др. 2016), али исто тако и језиком на коме се организује велики број студијских програма на универзитетима у Европи.³

Како је полазиште у нашем истраживању уско повезано са истраживањима која се односе на контрастирање академског стила писања аутора из словенских и из англофоних говорних средина, то да ћемо га, најпре, укратко образложити, а затим, у делу рада који следи, представити хипотезе на којима се истраживање заснива.

Теоријска основа истраживања

Ранија истраживања која се односе на контрастирање академских стилова аутора са словенског и англофоног говорног подручја указала су на њихову разлику, првенствено у односу на став аутора према антиципираном читаоцу (ДУШАК 1994, 1997; ЧМЕРЈКОВА, ДАНЕШ 1997; ЧМЕРЈКОВА 1996, 2004, 2007; ЈАКТОНОВА 2002, 2003; ВАСИЛЕВА 2002; КЕМОНИКОЛАСОВА 2005; БЛАГОЈЕВИЋ 2008, 2011, 2012, 2012а, 2014; ЧОВАНЕК 2012; ПОВОЛНА 2012; ДОНЧИВА-НАВРАТИЛОВА 2007). Наведени аутори у својим истраживањима ослањају се на поделу академских стилова коју је извршио Џон Хајндс (1987), неприкосновени ауто-

³ Коришћење стручне литературе на енглеском језику је постало готово правило, а енглески језик је, како то истраживачи из области академског дискурса тврде, „подједнако практична реалност и за наставнике и за студенте“ (БОЛТОН, КУТИВА 2012: 444)

ритет из области анализе академског дискурса који је увео концепт „одговорност за разумевање академског текста“. На основу овог концепта, он је стилове аутора из различитих језичких средина поделио у две групе: прву, где спадају стилови у којима је аутор одговоран за разумевање написаног текста (*the writer-responsible type of writing*), и другу, где је сам читалац текста одговоран за тумачење написаног (*the reader-responsible type of writing*). Овако постављена релација аутор/читалац указују на однос аутора према читаоцу, при чему одмах постаје јасно да код академског стила који се заснива на ауторовој одговорности за разумевање написаног текста, сам аутор улаже напор да свом читаоцу олакша праћење и разумевање текста, док је сасвим супротна ситуација код стила где је читаочев труд пресудан за разумевање текста.

На основу бројних контрастивних истраживања англофоног и словенског академског дискурса, спроведених у току више од две деценије, утврђено је да се академски стил англофоних аутора карактерише ауторовом одговорношћу за разумевање текста, док, на супрот њему, академски стил аутора са словенског говорног подручја карактерише читаочева одговорност за тумачење написаног. За разлику од аутора из англофоне писане културе, који традиционално улажу велики напор да свом читаоцу олакшају процес разумевања текста тиме што ће га кроз њега експлицитно водити, аутори са словенског говорног подручја много су више концентрисани на сам садржај текста него што се баве начином, односно формом, помоћу које ће тај садржај представити читалачкој публици. До истог закључка дошло се и упоређивањем енглеског и српског академског дискурса (БЛАГОЈЕВИЋ 2012).

Једна од честих стратегија коју англофони аутори користе да би свом читаоцу омогућили да лакше прати представљени садржај јесте употреба језичких сигнала помоћу којих читаоца усмеравају кроз текст, чиме текст постаје лакши за разумевање и потенцијално комуникативнији.⁴ Употреба ових језичких сигнала, за које се у литератури најчешће користи назив „дискурсни маркери“, по бројним

⁴ Ова стратегија је део стицања дискурсне компетенције, односно, подизања свести аутора текста о самој писаној форми – жанру, као и о читаоцу – реципијенту. Подизање свести у том погледу, према Свеилзу и Батии (СВЕИЛЗ 1990; БАТИА 1991), важан је елемент у настави академског писања на терцијалном нивоу образовања.

истраживачима академског дискурса, уско се повезује са комуникативним аспектом академског текста.

Дискурсни маркери и комуникативностакадемског текста

Бројни теоретичари (ВАНДЕ КОПЛ 1985; КРИСМОР, ФАРНСВОРТ 1993; РИСЕЛАДА, СПУРЕН 1998; ЈАКТОНОВА 2003, 2006; ПОВОЛНА 2012; БЛАГОЈЕВИЋ 2008, 2012) указују на функцију дискурсних маркера као елемената који доприносе кохерентности и логичности пропозиционог материјала, а у исто време помажу читаоцу да лакше прати садржај датог текста⁵. Они се дефинишу као језички сигнали чија је функција да олакшају интерпретацију односа између одређене целине (јединице) дискурса и других постојећих целина (јединица) и/или аспеката комуникативације (РИСЕЛАДА, СПУРЕН 1998: 132), или још једноставније, као сигнали повезивања делова текста у целину (КАРТЕР, МАРКАРТИ 2006: 901; БАИБЕР, ЈОХАНСОН и др. 1999: 140). Како коришћење дискурсних маркера води ка стицању дискурсне компетенције, тј. стицању вештине комбиновања јединица дискурса у целину (КАНЕЛ, СВЕИН 1980), то им се у академском писању, како на матерњем, тако и на страном језику, придаје велики значај.

Уобичајена подела дискурсних маркера у односу на њихову функцију је на пет група: 1) маркери за логичку конекцију 2) маркери секвенцијалности, 3) маркери за подсећање на изложени садржај, 4) маркери за најваљивање новог садржаја, и 5) маркери за означавање дискурсних радњи (КРИСМОР, ФАРНСВОРТ 1993: 46). Како три групе ових маркера директно потпомажу читаочево 'кретање' кроз текст, односно олакшавају му разумевање текста, а релевантни су за наше истраживање, ограничили смо се на њих, а то су: 1) дискурсни маркери за подсећање на изложени садржај; 2) дискурсни маркери за најваљивање новог садржаја, и 3) маркери за означавање дискурсних радњи.

⁵ Финска лингвисткиња Ана Мауранен (1993) извела је мали експеримент тако што је читаоцима понудила потпуно исти текст: у првој верзији, текст је садржао одговарајуће дискурсне везнике, али су били изостављени из друге верзије истог текста. Након тога Мауранен је бележила мишљење читалаца, тј. утисак који су обе верзије текста произвеле на њих. Сви читаоци су први текст – текст са дискурсниим везницима – доживели као логичнији и далеко лакшим за праћење у поређењу са текстом без дискурсних везника.

Прву групу ових дискурских маркера чине изрази који служе да подсети читаоце на делове садржаја, на чињенице, тврдње или нешто друго што је у претходном делу текста већ било речено, тако да својим присуством олакшавају проток информација у датом тексту. То је, нпр., следећи тип изрази: *Као што смо раније видели/ Као што је речено у другом поглављу / У одељку 3.1, / Примери наведени у претходном сегмент рада ...*, итд. Другу групу дискурских маркеричија је функција да 'најаве' нешто ново у даљем тексту, чине изрази који директно указује читаоцу да ће нека нова тема/информација/ разматрање и сл. бити наведена у тексту који следи. То су изрази следеће врсте: *Као што ћемо видети у следећем сегменту рада / У делу који следи, разматраћемо... / У наставку рада показаћемо..., / Доле ћемо навести....* /, итд. Трећа од ових група дискурских маркера има функцију да означи врсту дискурсне радње коју аутор предузима у току излагања пропозиционог садржаја, а то су изрази следећег типа: *... да сумирамо/ да наведемо један пример / да укратко објаснимо / да закључимо...*, итд.

У нашем истраживању сви језички изрази који припадају овим трима групама дискурских маркера најпре су издвојени из истраживачког корпуса, квантитативно упоређивани, и на крају интерпретирани као индикатори успешне комуникације између писца дипломског рада и његовог читаоца.

Истраживање: корпус, хипотезе и процедура

Истраживање се састојало од анализе дипломских радова из предмета Општа социологија⁶ из два различита временска периода, тако да су упоређивани дипломски радови објављени у периоду од 2013. до 2015. године онима који су објављени у периоду од 1993. до 1995. године. Анализирано је по десет дипломских радова из једног и другог периода, а због компарабилности ова два подкорпуса, радови су у просеку били исте дужине (од 58 до 64 странице).

⁶ У нашем истраживању ограничили смо се само на ову област социологије да би елиминисали могуће варијације које се јављају чак и у оквиру исте академске дисциплине и које, у зависности од области, или наставног предмета, налажу примену различите методологије при изради дипломских радова (нпр. неке области социологије захтевају примену дескриптивног метода, неке историјског, а треће пак статистичког), што се неминовно рефлектује и на стил писања дипломског рада.

Одабир студијске групе за социологију извршен је на основу сазнања да се евалуација студентског знања на овој групи најчешће врши путем усмених испита, да је писање сведено на најмању меру и да се есеј као форма провере знања уводи тек у последњих пет година.⁷ Недовољна упућеност студената на писане форме у области струке, несумњиво се одражава и на писање њихових завршних радова: приликом писања дипломских радова студенти се често ослањају на своју интуицију или подражавају академски стил који, често несвесно, усвајају читањем литературе, како на матерњем, тако и на страном језику. С друге стране, може се претпоставити да због интензивне употребе интернета и доступности стручне литературе на енглеском језику⁸ и стил писања дипломских радова на српском језику поприма обележја стила који се користи у међународној комуникацији, односно, поприма одличје академског стила који се негује на англофоном говорном подручју.⁹

Имајући све ово у виду, у процесу испитивања присуства дискурских маркера у дипломским радовима из два временска периода, пошло се од претпоставки да се стил писања дипломских радова данас разликује од стила који су студенти раније користили, и та разлика се огледа у степену присутности дискурских елемената који доприносе комуникативности ових радова, и да студенти који у својим дипломским радовима више користе литературу са англофоног подручја показују већи степен свесности о реципијенту, тј. антиципираној читалачкој публици, те се у њиховим

⁷ Наведена чињеница указује на то да се академском писању на основним студијама не поклања готово никаква пажња, а када су дипломски радови у питању, опште је познато да се ментори нефилолошких радова увек више концентришу на садржај рада, него на његову форму. Њихове сугестије које се тичу форме дипломског рада, углавном се односе на структуру рада, његову поделу на целине и подцелине, правилно цитирање и навођење библиографских јединица.

⁸ Енглески језик је већ неколико деценија уназад постао језик међународне научне комуникације. По подацима из 2012. године, 80% свих академских чланака у свету објављује се на енглеском језику. В:<https://www.researchtrends.com/issue-31-november-2012/the-language-of-future-scientific-communication/>

⁹ Прегледом библиографских јединица које су студенти уврстили у своју референтну литературу приликом израде дипломских радова, утврђено је да су аутори из српске говорне средине, као што се и очекивало, најбројнији, док се, после њих, по својој бројности истичу англофони аутори. Како је број руских и немачких аутора готово занемарљив, и сразмерно с тим се и не очекује њихов утицај на стил студената када пишу своје дипломске радове, они нису ни разматрани у нашем истраживању.

дипломским радовима уочава чешће присуство дискурских маркера који су индикатори комуникативности академског дискурса.

Наведене претпоставке су, у основи, хипотезе које су постављене за потребе овог истраживања:

Хипотеза 1: Број дискурских маркера у дипломским радовима који су објављени у скоријем временском периоду већи је од броја ових елемената у дипломским радовима од пре двадесет година;

Хипотеза 2: Број дискурских маркера коришћених у дипломском раду у управној је сразмери са бројем библиографских јединица англофоних аутора. Ова хипотеза у својој основи има следећу претпоставку: читање стручне литературе (како у оригиналу, тако и у преводу) чији су аутори англофони социолози, утиче на стил писања студената социологије и доприноси комуникативности њихових дипломских радова.

Истраживачка процедура¹⁰ састојала се из следећих активности: 1) Из сваког дипломског рада из оба подкорпуса издвојени су дискурсни маркери и утврђен је укупан број ових маркера за сваки дипломски рад, као и укупан број за сваки од два подкорпуса (први подкорпус сачињавали су дипломски радови објављени у периоду од 1993. до 1995. године, док су други подкорпус чинили дипломски радови објављени у периоду од 2013. до 2015. године); 2) Утврђен је број библиографских јединица аутора са англофоног подручја и аутора са српског говорног подручја за сваки дипломски рад понаособ, као и збирно, за цео подкорпус; 3) Упоредивани су збирни резултати за први подкорпус са резултатима за други подкорпус (укупан број библиографских јединица српских и укупан број англофоних аутора стављен је у корелацију са бројем дискурских маркера).

Резултати истраживања и дискусија

Применом описаног истраживачког поступка добијене су две врсте података: збирни, за један и други истраживачки подкорпус,

¹⁰ У истраживачки поступак укључили смо и студенате мастер студија филологије који су радили у тиму на основу инструкција и под супервизијом истраживача. По завршеном задатку, са овим студентима је обављен разговор у којем су изнели своја запажања у вези са формом прегледаних дипломских радова. По њиховим речима, ова врста истраживања скренула им је пажњу на елементе дискурса којих раније ни они нису били свесни, те су им, на посредан начин, дате смернице за сопствено академско писање.

и појединачни, за сваки дипломски рад из једног и другог поткорпуса.¹¹ Успостављањем корелације између броја библиографских јединица које се односе на англофоне ауторе из сваког поткорпуса и броја дискурсних маркера идентификованих у истим поткорпусима дошло се до одговора на основно истраживачко питање, о чему ће касније бити речи.

Подаци добијени истраживањем могу се систематизовати на следећи начин:

Укупан број библиографских јединица у првом поткорпусу (дипломски радови објављени у ранијем периоду) је 183, што је у просеку 18,3 јединица по дипломском раду, док у другом поткорпусу (дипломски радови из каснијег периода) тај број износи 276, или у просеку – 27,6 библиографских јединица по дипломском раду.

Од укупног броја утврђених библиографских јединица у првом поткорпусу (183), број аутора са српског говорног подручја је 146, што је у просеку 14,6 библиографских јединица по дипломском раду, док је број аутора са англофоног говорног подручја 37, што је у просеку 3,7 библиографских јединица по дипломском раду.

Од укупног броја утврђених библиографских јединица у другом поткорпусу (273), број аутора са српског говорног подручја је 190, што је у просеку 19 библиографских јединица по дипломском раду, док је број аутора са англофоног говорног подручја 86, што је у просеку 8,6 библиографских јединица по дипломском раду.

Број дискурсних маркера у првој групи дипломских радова значајно је мањи него у другој групи ових радова: идентификовано је 19 дискурсних маркера у дипломским радовима из ранијег периода, (први поткорпус), што је у просеку по 1,9 дискурсних маркера по једном дипломском раду, док је 51 дискурсни маркер издвојен из друге групе дипломских радова (други поткорпус), што у просеку чини 5,1 маркер по дипломском раду.

На основу добијених резултата можемо закључити следеће:

– да се при изради дипломских радова данас уочава тенденција укључивања обимније стручне литературе, о чему сведочи укупан број библиографских јединица који је, без обзира на говорно подручје аутора, значајно већи у дипломским радовима но-

¹¹ Резултати су табеларно приказани у *Прилогу*.

вијег датума него што је то случај код дипломских радова из ранијег периода;

– да код израде дипломских радова из социологије студенти данас много више користе литературу аутора са англофоног говорног подручја него што су то чинили студенти при изради тих радова пре двадесет година;

– да се у дипломским радовима објављеним у новије време уочава тенденција чешћег коришћења дискурских маркера, чија употреба дипломске радове чини потенцијално комуникативнијим;

– да читање стручне литературе англофоних социолога утиче на стил писања дипломских радова студената социологије, тако што они почињу да обраћају више пажње на форму свог рада, а што се може закључити на основу позитивне корелације између броја библиографских јединица које се односе на ауторе са англофоног подручја и броја дискурских маркера утврђених у анализираним дипломским радовима.

Добијени резултати указују да се у стилу којим студенти социологије пишу у новије време могу приметити неке одлике академског стила које се већ дуги низ година фаворизују у писаној академској комуникацији у свету: да језик академских публикација, без обзира на жанр коме припадају, треба сагледати као дијалогско преговарање између аутора текста и његовог читаоца (ДУШАК 1997).

Закључак

Као што смо истакли, упориште истраживања које је приказано овом радом почива на резултатима из претходних контрастивних истраживања академског дискурса који су указали да академски дискурс англофоних аутора, за разлику од академског дискурса српских аутора, испољава већи степен комуникативности и дијалогских особености, а који се остварују, између осталог, и коришћењем дискурских маркера. Кренувши од ових резултата, препоставили смо да ће читање стручне литературе на енглеском језику утицати на академски стил студената из српске говорне средине при писању дипломских радова на српским језику. Намера нам је, такође, била да на основу резултата добијених упоређивањем стилова писања у дипломским радовима из два временска периода дођемо до сазнања о евентуалним променама у начину писања дипломских радова у нашој високошколској средини.

На основу резултати истраживања могло би се закључити да читање стручне литературе на енглеском језику може утицати на начин на који студенти пишу своје дипломске радове, и да подражавање академског стила са англофоног говорног подручја утиче на квалитет студентских дипломских радова јер помаже студентима да постану ‘жанровски свесни’, тј. да почну да воде рачуна о читалачкој публици и олакшају јој праћење пропозиционог садржаја који својим радом излажу.

Међутим, треба рећи да је код разматрања утицаја англофоног стила писања на стил писања наших студената неопходно узети у обзир и личну перцепцију студената, односно, њихово запажање у вези са коришћењем дискурских маркера, будући да им њихова функција у академском тексту није експлицитно објашњавана, нити им је указивано на корелацију између коришћења дискурских маркера и комуникативности текста.¹²

Резултате добијене овим истраживањем, такође, треба узети са одређеном дозом резерве, јер сваки дипломски рад који садржи већи број дискурских маркера, као што је то речено у уводном делу рада, не мора аутоматски да испољава и већи степен комуникативности, већ се овде пре говори о потенцијалној комуникативности. Да би цело истраживање било потпуно валидно, неопходно је укључити и реципијенте, тј. читаоце који би изнели своје утиске о комуникативности одређеног дипломског рада у односу на то да ли су, и у којој су мери у њему присутни дискурсни маркери. У ту сврху, могло би се, као истраживачки инструмент, употребити анкетирање или интервјуисање читалачке публике, а добијени одговори би наш закључак или употпунили или га на неки начин модификовали.

Како је ово истраживање засновано на анализи само једне врсте елемената писаног стила, то је за ширу слику о начину на који наши студенти пишу своје дипломске радове неопходно укључити и друге елементе писаног стила, и тек тада би стил писања дипломских радова могао бити још детаљније и подробније описан. Исто тако, ако би се у таквом истраживању применио и дијахрони

¹² Неоспорно је да би резултати истраживања били сасвим другачији да су студенти претходно били упућивани у основне одлике академског писања и били систематски подучавани о писаној форми дипломских радова.

приступ, онда би се са више сигурности могло говорити и о правцу у коме се креће писање дипломских радова из друштвено-хуманистичких наука код нас.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- БАТИА 1991: Bhatia, Vidhi. "A genre - based approach to ESP materials development." *World Englishes* Vol.10, No 2: pp. 1-14.
- БАИБЕР, ЈОХАНСОН 1999: Biber, Douglas and Stig Johansson et al. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Longman, 1999.
- БЛАГОЈЕВИЋ 2008: Blagojević, Savka. *Metadiskurs u akademskom diskursu*. Niš: Biblioteka Studije – Filozofski fakultet, 2008.
- БЛАГОЈЕВИЋ 2011: Blagojević, Savka. "How to help Serbian academic researchers become qualified academic writers for international readership." *International Journal for Quality Research* Vol. 5, No 2: pp.103–107.
- БЛАГОЈЕВИЋ 2012: Blagojević, Savka. *O engleskom i srpskom akademskom diskursu*. Niš: Biblioteka Studije – Filozofski fakultet, 2012.
- БЛАГОЈЕВИЋ 2012a: Blagojević, Savka. "English and Serbian Academic Discourses Analyzed in the Light of 'Explicit Reflexivity' Parameters." *Discourse and Interaction* Vol. 5, Issue 1: pp. 5–19.
- БЛАГОЈЕВИЋ 2014: Blagojević, Savka. "The Author's Self-Evaluation in Academic Articles: A Contrastive Approach." *Going against the grain: Essays on Literary and Language Studies*. Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Filološki fakultet, pp. 156-165.
- БОЛТОН, КУТИВА 2012: Bolton, Kingsley and Maria Kuteeva. "English as an academic language at a Swedish university: parallel language use and the "threat" of English." *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, Vol. 33: pp. 429-447.
- ВАН ВАИЦЕН 2016: Van Weijen, Daphne. *The Language of (Future) Scientific Communication*. <<https://www.researchtrends.com/issue-31-november-2012/the-language-of-future-scientific-communication/>> 05.02.2016.
- ВАНДЕ КОПЛ 1985: Vande Kopple, William. J. "Some exploratory discourse on metadiscourse." *College Composition and Communication*, Vol. 36, No 1: pp. 82–93.
- ВАСИЛЕВА 2002: Vassileva, Irena. *Academic Discourse Rhetoric and the Bulgarian – English Interlanguage*.
- ДУШАК 1994: Duszak, Anna. "Academic discourse and intellectual styles." *Journal of Pragmatics*, 21: pp. 291–313.
- ДУШАК 1997: Duszak, Anna. "Cross-cultural academic communication: A discourse-community view." *Culture and Styles of Academic Discourse*: pp.11–39.
- ДОНЧИВА-НАВРАТИЛОВА 2007: Dontcheva-Navratilova, Olga. "On Coherence in Written Discourse." *Complexity and Coherence. Approaches to Linguistics Research and Language Teaching*: pp.127–145.
- ЈАКТОНОВА 2003: Yakhtonova, Tatyana. *English Academic Writing for Students and Researchers*. L'viv: University Ivan Franko, 2003.
- ЈАКТОНОВА 2003: Yakhtonova, Tatyana. "Cultural and disciplinary variation in academic discourse: The issue of influencing factors." *Journal of English for Academic Purposes*, Vol. 5: pp.153–167.
- КАНЕЛ, СВЕИН 1980: Canale, Michael and Merrill Swain. "Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing." *Applied Linguistics*, Vol. 1: pp. 1-47.

- КАРТЕР, МАКАРТИ 2006: Carter, Ronald and Michael McCarthy. *Cambridge Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- КЕМОНИКОЛАСОВА 2005: Chamonikolasová, Jana. "Comparing the structures of academic texts written in English and Czech." *Slovak Studies in English 1*. Bratislava: Univerzita Komenského, No 1: pp.77–84.
- МАУРАНЕН 1993: Mauranen, Anna. *Cultural Differences in Academic Rhetoric: A Textlinguistic Study*. Frankfurt: Petar Lang, 1993.
- МАУРАНЕН, ХИНИЕН, РАНТА 2016: Mauranen, Anna, Niina Hynnien and Elina Ranta. "English as the academic lingua franca." *The Routledge Handbook of English for Academic Purposes*: pp.488-492.
- ПОВОЛНА 2010: Povolná, Renata. *Interactive discourse markers in spoken English*. Brno: MUNIP press, 2010.
- ПОВОЛНА 2012: Povolná, Renata. "Contrastive Discourse Markers in Novice Academic Writing". *Brno Studies in English*, Vol. 38, No 2: pp.131-148.
- РИСЕЛАДА, СПУРЕН 1998: Risselada, Rodie and Wilbert Spooren. "The function of discourse markers." *Special Issue of Journal of Pragmatics*.
- СВЕИЛЗ 1990: Swales, John Malcolm. *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- ХАЈНДС 1987: Hinds, John. "Reader versus writer responsibility: A new language typology." *Writing Across Languages: Analysis of L2 Text*: pp.141–152.
- ХЕНИНГ-ТИРО 2013: Hennig-Thurau, Thorsten. *Style Guide Formal guidelines on writing academic papers (Seminar papers, Bachelor's, Master's, and Diploma theses)*. <<http://www.marketingcenter.de/lmm/teaching/theses/style-guide-lmm-9.3-english.pdf>> 05.02.2016.
- ЧМЕРЈКОВА 1996: Čmerjková, Světa. "Academic Writing in Czech and English". *Academic Writing: Introduction and Textual issues*: pp.137–145.
- ЧМЕРЈКОВА 2004: Čmerjková, Světa. "Cross-cultural communication in academic writing." *Think up Europe*: pp. 93–99.
- ЧМЕРЈКОВА 2007: Čmerjková, Světa. "Intercultural Dialogue and Academic Discourse". *Dialogue and Culture*: pp. 73–94.
- ЧМЕРЈКОВА, ДАНЕШ 1997: Čmerjková, Světa and František Daneš. "Academic writing and cultural identity: The case of Czech academic writing." *Culture and Styles of Academic Discourse*: pp. 40–62.
- ЧОВАНЕК 2012: Chovanec, Jan. "Written Academic Discourse in English: From Local Traditions to Global Outreach." *Brno Studies in English*, Vol. 38, No 2: pp. 5–17.

Savka N. Blagojević
Snežana M. Zečević

THE IMPACT OF PROFESSIONAL LITERATURE USED IN WRITING BACHELOR THESES IN SOCIAL SCIENCES ON STUDENTS' WRITING STYLE – A DIACHRONIC APPROACH

Summary

The paper presents the results obtained by examining the impact of professional literature that students use in writing their bachelor theses on the communicability of these theses. The research has a diachronic perspective and compares students' writing styles in two groups of bachelor theses written by sociology students (the first one published between 1993 and 1995, and the other one published between 2013 and

2015). The focus of the research was on the correlation between the number of discourse markers identified in the two groups of theses and the number of Anglophone writers included in the theses' reference lists, while discourse markers were viewed as signs of writers' willingness to guide their readers through the text, thus making it more communicable. The rationale behind this research is based on numerous investigations on academic discourse which have proved that Serbian academic texts (similar to those written by other Slavic writers) are generally difficult to read since their authors do not seem to be supportive to their readers and do not offer them appropriate landmarks through the text. The starting assumption in this research was that reading Anglophone sociologists, both in original and translation, may influence students' writing style and contribute to communicability of their B's theses. Since more discourse markers were found in bachelor theses in which reference lists contain a bigger number of Anglophone authors, it could be concluded that reading Anglophone professional literature can influence sociology students' approach to their own writing in a positive way and make their bachelor theses more communicable for their reading audience.

Keywords: Bachelor thesis, writing style, discourse markers, Serbian authors, Anglophone authors, reference lists.

Прилози

Табела I: Укупан број библиографских јединица српских и англофоних аутора у сваком подкорпусу и просечан број библиографских јединица по дипломском раду

Дипломски радови:	Укупан број српских аутора	Број српских аутора по дипломском раду	Укупан број англофоних аутора	Број англоф. аутора по дипломском раду	Укупан број свих библи. јединица
I/ од 1993. до 1995.	146	14,5	37	37,5	183
II/ од 2013. до 2015.	190	19,5	86	8,6	276

Табела II: Укупан број дискурних маркера у сваком подкорпусу и просечан број дискурних маркера по дипломском раду

Дипломски радови:	Укупан број дискурних маркера	Број дискурних маркера по дипломском раду
I/ од 1993. до 1995.	19	1,9
II/ од 2013. до 2015.	51	5,1

Табела III: Корелација између броја библиографских јединица и броја дискурских маркера у сваком дипломском раду из првог подкорпуса (дипломски радови објављени од 1993. до 1995.)

Дипломски радови: 1993. –1995.	Број српских аутора	Број енглеских аутора	Број дискурских маркера
№ 1	11	2	/
№ 2	13	4	2
№ 3	16	8	3
№ 4	21	6	5
№ 5	16	3	/
№ 6	19	9	3
№ 7	16	3	2
№ 9	17	2	2
№ 10	15	/	2
Σ 10	Σ 146	Σ 37	Σ 19

Табела IV: Корелација између броја библиографских јединица и броја дискурских маркера у сваком дипломском раду из другог подкорпуса (дипломски радови објављени у периоду од 2013. до 2015.)

Дипломски радови: 2013. – 2015.	Број српских аутора	Број енглеских аутора	Број дискурских маркера
№ 1	19	12	6
№ 2	21	9	6
№ 3	23	7	5
№ 4	22	10	7
№ 5	17	11	6
№ 6	26	9	4
№ 7	23	11	6
№ 9	18	8	5
№ 10	21	11	6
Σ	Σ 190	Σ 86	Σ 51

